

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра симуляційних медичних технологій

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи


Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

01 вересня 2025 року

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«НЕВІДКЛАДНІ СТАНИ В МЕДИЦИНІ»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

Затверджено:

Засіданням кафедри симуляційних медичних технологій Одеського національного медичного університету

Протокол № 1 від 28.08.2025 р.

Завідувач кафедри _____ Олександр РОГАЧЕВСЬКИЙ

Розробники:

завідувач кафедри Олександр РОГАЧЕВСЬКИЙ

завуч кафедри Ольга ЄГОРЕНКО

доцент кафедри Михайло ПЕРВАК

асистент кафедри В'ячеслав ОНИЩЕНКО

асистент кафедри Дмитро КАРАКОНСТАНТИН

ТЕМА

АЛГОРИТМ ОГЛЯДУ ПАЦІЄНТА ЗА СИСТЕМАМИ ABCDE ТА SAMPLE

Мета: Сформувати у здобувачів вищої освіти практичні навички систематичного проведення первинного огляду пацієнта за алгоритмом ABCDE (з акцентом на C-ABCDE при травмі) та збору анамнезу за схемою SAMPLE, швидкого виявлення життєво небезпечних станів, визначення пріоритетів допомоги та формування первинного плану подальших дій відповідно до сучасних рекомендацій ERC 2025, ATLS 11th ed. 2025, PHTLS 10th ed. та наказів МОЗ України.

Основні поняття (перелік питань): первинний огляд; алгоритм ABCDE; C-ABCDE; життєво небезпечні стани; масивна кровотеча; прохідність дихальних шляхів; ефективна вентиляція; порушення кровообігу; неврологічний статус; гіпотермія; стабілізація; схема SAMPLE (Symptoms, Allergies, Medications, Past medical history, Last oral intake, Events); вторинний огляд; розгорнутий анамнез; диференційна діагностика; план подальшого обстеження та лікування.

План:

1. Контроль опорного рівня знань

- фронтальне опитування з послідовності алгоритму ABCDE / C-ABCDE та ролі кожного пункту;
- тестові завдання з розпізнавання життєво небезпечних станів на кожному етапі ABCDE;
- розбір коротких клінічних ситуацій з визначенням пріоритетів за алгоритмом ABCDE;
- перевірка знань щодо структури та змісту схеми SAMPLE.

2. Обговорення теоретичних питань для перевірки базових знань за темою

- структура та логіка алгоритму ABCDE / C-ABCDE (Catastrophic hemorrhage → Airway with C-spine → Breathing → Circulation → Disability → Exposure);
- клінічні ознаки життєво небезпечних порушень на кожному етапі алгоритму;
- значення раннього виявлення масивної кровотечі та її зупинки як першочергового заходу;
- схема SAMPLE: розшифровка кожного пункту, клінічне значення, послідовність збору анамнезу після первинного огляду;
- перехід від первинного огляду (ABCDE) до вторинного огляду та розгорнутого анамнезу (SAMPLE);
- особливості застосування ABCDE та SAMPLE у різних категоріях пацієнтів (дорослі, діти, вагітні, літні люди, травма vs нетравматичні стани).

Теми доповідей / рефератів (за наявністю):

- Еволюція алгоритму ABCDE у сучасній невідкладній медицині (від ABC до C-ABCDE);
 - Порівняльна характеристика алгоритмів ABCDE та SAMPLE: коли, як і для чого застосовувати;
 - Значення схеми SAMPLE у диференційній діагностиці невідкладних станів внутрішньої медицини та травми.
- ##### 3. Формування професійних вмінь та практичних навичок
- оцінка безпеки місця події та прийняття рішення про початок огляду;

- проведення первинного огляду постраждалого за алгоритмом C-ABCDE;
- виявлення та усунення безпосередньо загрозливих для життя станів (масивна кровотеча, порушення прохідності дихальних шляхів, неефективне дихання, шок, порушення свідомості);
- збір анамнезу за схемою SAMPLE після стабілізації життєвих функцій;
- формування первинного плану подальших дій (перелік необхідних обстежень, консультацій, лікування);
- проведення симуляційного сценарію з комбінованим використанням ABCDE + SAMPLE (наприклад, пацієнт з гострим болем у грудях, пацієнт після ДТП, пацієнт з втратою свідомості неясного генезу);
- оцінка власних дій та дій команди за чек-листами після дебрифінгу.

Під час заняття використовуються симуляційні сценарії з високореалістичними манекенами (SimMan, SimJunior), стандартизованими пацієнтами, професійні алгоритми ABCDE та SAMPLE, чек-листи оцінювання та відео-дебрифінгу.

4. **Підведення підсумків:** аналіз правильності та послідовності виконання алгоритму ABCDE та збору анамнезу за SAMPLE; обговорення типових помилок; оцінювання практичних навичок; зворотний зв'язок за результатами симуляційних сценаріїв та дебрифінгу.

Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. Медицина невідкладних станів: підручник / За ред. В. В. Лазоришина. – К.: Медицина, 2023 (оновлене видання 2025).
2. Невідкладна допомога: навчальний посібник / За ред. О. В. Швець. – Львів: ЛНМУ, 2024.
3. Наказ МОЗ України № 370 від 01.06.2009 «Про затвердження протоколів надання домедичної та екстреної медичної допомоги» (зі змінами 2025).

Додаткова:

1. Advanced Trauma Life Support (ATLS®) Student Course Manual, 11th ed. (2025). American College of Surgeons.
2. European Resuscitation Council Guidelines 2025. Adult Advanced Life Support.
3. Prehospital Trauma Life Support (PHTLS), 10th ed. (2023–2025 updates).

Електронні інформаційні ресурси:

1. <https://www.facs.org/quality-programs/trauma/education/advanced-trauma-life-support> (ATLS 11th ed. – ABCDE та SAMPLE).
2. <https://www.erc.edu> (ERC Guidelines 2025 – Adult ALS).
3. <https://moz.gov.ua> (Накази МОЗ України щодо алгоритмів первинного огляду та невідкладної допомоги).

ТЕМА

ДОПОМОГА ПРИ ТРАВМАХ. ПРАКТИЧНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ

Мета: Сформувати у здобувачів вищої освіти практичні навички надання невідкладної допомоги при травмах різного типу (політравма, ізольована травма хребта, грудної клітки, живота, кінцівок, черепно-мозкова травма) шляхом практично-орієнтованого навчання, швидкого розпізнавання життєво небезпечних станів, застосування алгоритмів C-ABCDE, зупинки кровотечі, іммобілізації, стабілізації та підготовки до евакуації відповідно до рекомендацій ERC 2025, ATLS 11th ed. 2025, PHTLS 10th ed. та наказів МОЗ України.

Основні поняття (перелік питань): практично-орієнтоване навчання; симуляційне тренування; первинний огляд; алгоритм C-ABCDE; масивна кровотеча; прохідність дихальних шляхів; ефективна вентиляція; порушення кровообігу; неврологічний статус; гіпотермія; зупинка зовнішньої кровотечі (прямий тиск, турнікет, тампонування); іммобілізація хребта; стабільне бічне положення; фіксація шийного відділу; напружений пневмоторакс; відкритий пневмоторакс; нестабільний таз; травматичний шок; FAST; дебрифінг; чек-лист виконання навичок.

План:

1. Контроль опорного рівня знань

- фронтальне опитування з алгоритму C-ABCDE та пріоритетів при травмі;
- тестові завдання з розпізнавання життєво небезпечних станів при травмі (масивна кровотеча, напружений пневмоторакс, тампонада серця, травма хребта);
- розбір коротких клінічних ситуацій з визначенням послідовності дій;
- перевірка знань щодо техніки накладання турнікета, тампонування рани, іммобілізації хребта та профілактики гіпотермії.

2. Обговорення теоретичних питань для перевірки базових знань за темою

- принципи практично-орієнтованого навчання при травмі (реалістичність сценаріїв, відпрацювання навичок на манекенах, командна робота, дебрифінг);
- структура та логіка алгоритму C-ABCDE при травмі (Catastrophic hemorrhage → Airway with C-spine → Breathing → Circulation → Disability → Exposure);
- клінічні ознаки та невідкладні заходи при життєво небезпечних травмах (масивна кровотеча, напружений пневмоторакс, відкритий пневмоторакс, тампонада серця, нестабільний таз);
- техніки зупинки масивної кровотечі (прямий тиск, турнікет, тампонування, тазовий бандаж);
- іммобілізація хребта, кінцівок, таза; профілактика гіпотермії та вторинних ушкоджень.

Теми доповідей / рефератів (за наявністю):

- Практично-орієнтоване навчання як метод підвищення якості невідкладної допомоги при травмі (доказова база ATLS/PHTLS 2020–2025);
- Порівняльна характеристика методів зупинки масивної кровотечі на догоспітальному етапі;
- Особливості надання допомоги при травмі в умовах обмеженого ресурсу або масового надходження постраждалих.

3. Формування професійних вмінь та практичних навичок

- оцінка безпеки місця події та прийняття рішення про початок допомоги;
- проведення первинного огляду постраждалого за алгоритмом C-ABCDE;
- виявлення та зупинка масивної кровотечі (прямий тиск, турнікет, тампонування рани, тазовий бандаж);
- забезпечення прохідності дихальних шляхів базовими методами (head-tilt/chin-lift, jaw-thrust, видалення стороннього тіла);
- декомпресія напруженого пневмотораксу (голкова декомпресія);
- іммобілізація хребта (комір Шанца, щит, лог-рол), кінцівок, таза;
- профілактика гіпотермії (укриття, теплі рідини, моніторинг температури);
- формування первинного плану подальших дій та підготовка до евакуації;
- проведення дебрифінгу після симуляції (плюси, мінуси, уроки, план покращення).

Під час заняття використовуються симуляційні сценарії з високореалістичними манекенами (SimMan, травматологічні тренажери з моделями кровотечі, напруженого пневмотораксу), турнікети, набори для тампонування, іммобілізаційні засоби (комір Шанца, щит, тазовий бандаж), професійні алгоритми та стандартизовані чек-листи оцінювання.

4. **Підведення підсумків:** аналіз правильності та послідовності виконання алгоритму C-ABCDE; обговорення типових помилок; оцінювання практичних навичок; зворотний зв'язок за результатами симуляційних сценаріїв та дебрифінгу.

Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. Медицина невідкладних станів: підручник / За ред. В. В. Лазоришина. – К.: Медицина, 2023 (оновлене видання 2025).
2. Невідкладна хірургія: підручник / За ред. О. О. Швець. – Львів: ЛНМУ, 2024.
3. Наказ МОЗ України № 370 від 01.06.2009 «Про затвердження протоколів надання домедичної та екстреної медичної допомоги» (зі змінами 2025).

Додаткова:

1. Advanced Trauma Life Support (ATLS®) Student Course Manual, 11th ed. (2025). American College of Surgeons.
2. Prehospital Trauma Life Support (PHTLS), 10th ed. (2023–2025 updates). National Association of Emergency Medical Technicians.
3. European Resuscitation Council Guidelines 2025. Adult Advanced Life Support та First Aid.

Електронні інформаційні ресурси:

1. <https://www.facs.org/quality-programs/trauma/education/advanced-trauma-life-support> (ATLS 11th ed. ресурси та алгоритми).
2. <https://www.naemt.org/education/phtls> (PHTLS ресурси та алгоритми).
3. <https://www.erc.edu> (ERC Guidelines 2025 – Adult ALS та First Aid).
4. <https://moz.gov.ua> (Накази МОЗ України щодо невідкладної допомоги при травмі).

ТЕМА

УТРУДНЕНЕ ДИХАННЯ. ПРАКТИЧНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ

Мета: Сформувати у здобувачів вищої освіти практичні навички швидкого розпізнавання, оцінки та надання невідкладної допомоги при утрудненому диханні різного генезу (обструктивного, рестриктивного, центрального, шокового походження) шляхом практично-орієнтованого навчання, застосування алгоритмів первинного огляду ABCDE, диференційної діагностики, вибору методів кисневої підтримки, медикаментозної терапії та підготовки до інвазивних втручань відповідно до рекомендацій ERC 2025, BTS, GINA, GOLD, AHA 2025 та МОЗ України.

Основні поняття (перелік питань): утруднене дихання (dyspnoea); дихальна недостатність (гостра/хронічна, тип I та тип II); обструкція дихальних шляхів; бронхоспазм; набряк легень; пневмоторакс (напружений, відкритий); астматичний статус; статус астматикус; гострий респіраторний дистрес-синдром (ГРДС); тромбоемболія легеневої артерії (ТЕЛА); аспірація; анафілактичний набряк гортані; інгаляція чужорідного тіла; киснева терапія; неінвазивна вентиляція легень (NIV); інтубація трахеї; коникотомія; алгоритм ABCDE при утрудненому диханні; моніторинг SpO₂, EtCO₂, ЧД, робота дихальної мускулатури.

План:

1. Контроль опорного рівня знань

- фронтальне опитування з основних причин утрудненого дихання та їх диференціальної діагностики;
- тестові завдання з розпізнавання клінічних ознак дихальної недостатності та вибору методу кисневої підтримки;
- розбір коротких клінічних ситуацій з визначенням пріоритетів допомоги (астматичний статус, набряк легень, напружений пневмоторакс, ТЕЛА);
- перевірка знань щодо алгоритму ABCDE при утрудненому диханні та показань до неінвазивної/інвазивної вентиляції.

2. Обговорення теоретичних питань для перевірки базових знань за темою

- класифікація причин утрудненого дихання (верхні дихальні шляхи, бронхолегенева патологія, серцево-судинна патологія, неврологічні порушення, метаболічні причини);
- клінічні ознаки та диференціальна діагностика основних станів (бронхіальна астма, ХОЗЛ, набряк легень, пневмоторакс, ТЕЛА, анафілаксія, аспірація);
- алгоритм первинного огляду та допомоги при утрудненому диханні за системою ABCDE (з акцентом на Breathing);
- принципи кисневої терапії (цільові значення SpO₂, методи подачі кисню: носові канюлі, маска з резервуаром, високопоточна назальна канюля);
- показання, протипоказання та техніка неінвазивної вентиляції легень (CPAP, BiPAP);
- показання до інтубації трахеї та коникотомії при неможливості неінвазивної вентиляції;
- профілактика та лікування основних ускладнень (гіпоксія, гіперкапнія, баротравма, аспірація).

Теми доповідей / рефератів (за наявністю):

- Практично-орієнтоване навчання як метод підвищення якості допомоги при гострій дихальній недостатності (доказова база 2020–2025);

- Порівняльна характеристика методів кисневої підтримки при утрудненому диханні (низькопоточна vs високопоточна vs NIV);
- Алгоритм дій при анафілактичному набряку гортані та астматичному статусі в умовах симуляційного тренінгу.

3. Формування професійних вмінь та практичних навичок

- проведення первинного огляду за алгоритмом ABCDE з акцентом на оцінку дихання (ЧД, робота дихальної мускулатури, аускультация, SpO₂, EtCO₂);
- розпізнавання та диференційна діагностика основних причин утрудненого дихання під час симуляції;
- надання кисневої підтримки різними методами (носова канюля, маска з резервуаром, високопоточна система, CPAP/BiPAP);
- виконання невідкладних заходів при астматичному статусі (β₂-агоністи, кортикостероїди, магнію сульфат, адреналін);
- надання допомоги при набряку легень (нітрогліцерин, фуросемід, NIV, морфін);
- декомпресія напруженого пневмотораксу (голькова декомпресія, торакоцентез);
- підготовка до інтубації трахеї та коникотомії при неможливості вентиляції;
- проведення дебрифінгу після симуляційного сценарію (аналіз дій, помилки, уроки, план покращення).

Під час заняття використовуються симуляційні сценарії з високореалістичними манекенами (SimMan, SimBaby), пристроями для NIV/CPAP, наборами для інтубації, декомпресії пневмотораксу, кисневими системами, професійні алгоритми та стандартизовані чек-листи оцінювання.

4. **Підведення підсумків:** аналіз правильності та послідовності виконання алгоритму ABCDE при утрудненому диханні; обговорення типових помилок; оцінювання практичних навичок; зворотний зв'язок за результатами симуляційних сценаріїв та дебрифінгу.

Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. Медицина невідкладних станів: підручник / За ред. В. В. Лазоришина. – К.: Медицина, 2023 (оновлене видання 2025).
2. Пульмонологія та фтизіатрія: підручник / За ред. Ю. І. Головіна. – К.: Медицина, 2024.
3. Наказ МОЗ України № 370 від 01.06.2009 «Про затвердження протоколів надання домедичної та екстреної медичної допомоги» (зі змінами 2025, розділи гостра дихальна недостатність).

Додаткова:

1. European Resuscitation Council Guidelines 2025. Adult Advanced Life Support (розділ Breathing та Airway Management).
2. British Thoracic Society Guideline for Emergency Oxygen Use in Adult Patients (2023–2025 updates).
3. Global Initiative for Asthma (GINA) 2025 Report.

Електронні інформаційні ресурси:

1. <https://www.erc.edu> (ERC Guidelines 2025 – Adult ALS, Breathing та Airway).
2. <https://www.brit-thoracic.org.uk> (BTS Emergency Oxygen Guidelines).
3. <https://ginasthma.org> (GINA 2025 Report).
4. <https://moz.gov.ua> (Накази МОЗ України щодо невідкладної допомоги при дихальній недостатності).

ТЕМА

ШОК. ПРАКТИЧНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ

Мета: Сформувати у здобувачів вищої освіти практичні навички швидкого розпізнавання, диференційної діагностики та надання невідкладної допомоги при шоккових станах різного генезу (гіповолемічний, кардіогенний, обструктивний, дистрибутивний/септичний, анафілактичний, нейрогенний) шляхом практично-орієнтованого навчання, застосування алгоритмів первинного огляду C-ABCDE, стабілізації гемодинаміки, рідинної терапії, вазопресорної підтримки та профілактики ускладнень відповідно до рекомендацій ERC 2025, ATLS 11th ed. 2025, Surviving Sepsis Campaign 2021–2025, ESC та МОЗ України.

Основні поняття (перелік питань): шок; гіповолемічний шок; кардіогенний шок; обструктивний шок; дистрибутивний шок (септичний, анафілактичний, нейрогенний); гіпотензія; тахікардія; лактат; перфузія тканин; алгоритм C-ABCDE; рідинна реанімація; вазопресори (норадреналін, допамін, адреналін); інотропи (добутамін); контроль кровотечі; механічна підтримка кровообігу; септичний шок; анафілактичний шок; нейрогенний шок; травматичний шок; компенсований/декомпенсований шок; синдром системної запальної відповіді (SIRS); поліорганна недостатність.

План:

1. Контроль опорного рівня знань

- фронтальне опитування з класифікації шоку та клінічних ознак кожного типу;
- тестові завдання з розпізнавання компенсованого та декомпенсованого шоку, маркерів тканинної гіпоперфузії (лактат, ScvO₂, діурез);
- розбір коротких клінічних ситуацій з визначенням типу шоку та пріоритетів допомоги;
- перевірка знань щодо послідовності дій за алгоритмом C-ABCDE при шоккових станах.

2. Обговорення теоретичних питань для перевірки базових знань за темою

- класифікація шоку за генезом (гіповолемічний, кардіогенний, обструктивний, дистрибутивний) та їх патофізіологічні механізми;
- клінічні ознаки та диференційна діагностика типів шоку (холодна/тепла шкіра, наповнення пульсу, діурез, лактат, центральний венозний тиск);
- алгоритм C-ABCDE при шоккових станах (пріоритет контролю кровотечі, забезпечення прохідності дихальних шляхів, оксигенація, рідинна терапія, вазопресорна підтримка);
- принципи рідинної реанімації (кристалоїди 20–30 мл/кг, пермісивна гіпотензія при травмі, уникнення перевантаження при кардіогенному шоці);
- вибір вазопресорів та інотропів залежно від типу шоку (норадреналін — септичний, добутамін — кардіогенний, адреналін — анафілактичний);
- профілактика та раннє лікування ускладнень шоку (поліорганна недостатність, метаболічний ацидоз, гіпотермія).

Теми доповідей / рефератів (за наявністю):

- Практично-орієнтоване навчання як метод підвищення якості допомоги при шоккових станах (доказова база 2020–2025);
- Порівняльна характеристика вазопресорів та інотропів при різних типах шоку (ESC/SSCG 2025);

- Роль раннього контролю кровотечі та рідинної терапії у зниженні летальності при травматичному та септичному шоці.
3. **Формування професійних вмінь та практичних навичок**
- оцінка стану пацієнта за алгоритмом С-ABCDE з виявленням та усуненням загрозливих станів;
 - розпізнавання та диференційна діагностика типу шоку під час симуляції;
 - проведення рідинної реанімації (встановлення венозного доступу, болюсне введення кристалоїдів 20–30 мл/кг, оцінка відповіді за лактатом, діурезом, АТ);
 - підготовка та введення вазопресорів/інотропів (розрахунок доз, титрування норадреналіну, добутаміну, адреналіну);
 - надання допомоги при специфічних типах шоку (контроль кровотечі при гіповолемічному, інотропна підтримка при кардіогенному, адреналін при анафілактичному);
 - профілактика гіпотермії, ацидозу та поліорганної недостатності;
 - проведення дебрифінгу після симуляційного сценарію (аналіз дій, помилки, уроки, план покращення).

Під час заняття використовуються симуляційні сценарії з високореалістичними манекенами (SimMan, SimJunior), набори для венозного доступу, інфузійні насоси, вазопресори (симуляційні), моніторинг лактату, SpO₂, АТ, професійні алгоритми та стандартизовані чек-листи оцінювання.

4. **Підведення підсумків:** аналіз правильності та послідовності виконання алгоритму С-ABCDE при шоку; обговорення типових помилок; оцінювання практичних навичок; зворотний зв'язок за результатами симуляційних сценаріїв та дебрифінгу.

Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. Медицина невідкладних станів: підручник / За ред. В. В. Лазоришина. – К.: Медицина, 2023 (оновлене видання 2025).
2. Невідкладна терапія: підручник / За ред. О. О. Швець. – Львів: ЛНМУ, 2024.
3. Наказ МОЗ України № 370 від 01.06.2009 «Про затвердження протоколів надання домедичної та екстреної медичної допомоги» (зі змінами 2025).

Додаткова:

1. European Resuscitation Council Guidelines 2025. Special Circumstances in Resuscitation (розділи Shock та Reversible Causes).
2. Surviving Sepsis Campaign: International Guidelines for Management of Sepsis and Septic Shock 2021 з оновленнями 2025.
3. Advanced Trauma Life Support (ATLS®) Student Course Manual, 11th ed. (2025) – Shock chapter.

Електронні інформаційні ресурси:

1. <https://www.erc.edu> (ERC Guidelines 2025 – Special Circumstances: Shock).
2. <https://www.sccm.org/SurvivingSepsisCampaign> (Surviving Sepsis Campaign Guidelines).

3. <https://www.facs.org/quality-programs/trauma/education/advanced-trauma-life-support> (ATLS 11th ed. – Shock Management).
4. <https://moz.gov.ua> (Накази МОЗ України щодо невідкладної допомоги при шоккових станах).

ТЕМА

ДОПОМОГА ПРИ ЗМІНеноМУ СТАНУ СВІДОМОСТІ. ПРАКТИЧНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ

Мета: Сформувати у здобувачів вищої освіти практичні навички швидкого розпізнавання, диференційної діагностики та надання невідкладної допомоги при змінах стану свідомості (від сплутаності до коми) різного генезу шляхом практично-орієнтованого навчання, застосування алгоритмів первинного огляду ABCDE, оцінки неврологічного статусу (AVPU, Glasgow Coma Scale), виявлення оборотних причин (4Н/4Т або HS&T), стабілізації та підготовки до подальшого обстеження відповідно до рекомендацій ERC 2025, ATLS 11th ed. 2025, AAN та МОЗ України.

Основні поняття (перелік питань): змінений стан свідомості; сплутаність свідомості; сопор; кома; AVPU; Glasgow Coma Scale (GCS); оборотні причини змін свідомості (4Н/4Т: Нурохіа, Нуроволеміа, Нуро/Нурерглісеміа, Нуро/Нуретерміа, Тохіні, Траума, Thrombosis, Tumor); HS&T (Нуроглісеміа, Stroke, Траума); первинний огляд ABCDE; вторинний огляд; диференційна діагностика коми; судоми; інсульт; гіпоглікемічна кома; гіперосмолярна кома; гіпотермія; гіпертермія; отруєння; черепно-мозкова травма; субарахноїдальний крововилив; епілептичний статус; енцефаліт; менінгіт.

План:

1. Контроль опорного рівня знань

- фронтальне опитування з класифікації змін стану свідомості (сплутаність, сопор, кома) та основних оборотних причин;
- тестові завдання з оцінки свідомості за AVPU та педіатричною/дорослою GCS;
- розбір коротких клінічних ситуацій з визначенням пріоритетів допомоги (гіпоглікемічна кома, інсульт, судоми, отруєння);
- перевірка знань щодо алгоритму ABCDE та переліку 4Н/4Т (або HS&T) при зміні свідомості.

2. Обговорення теоретичних питань для перевірки базових знань за темою

- клінічна класифікація змін стану свідомості (сплутаність, делірій, сопор, кома) та їх основні причини;
- алгоритм первинного огляду за C-ABCDE з акцентом на Disability (оцінка AVPU/GCS, зінична реакція, рухові порушення);
- перелік оборотних причин змін свідомості (4Н/4Т або HS&T) та їх швидка діагностика на догоспітальному етапі;
- невідкладна допомога при гіпоглікемічній комі, судамах, інсульті, отруєнні, гіпотермії/гіпертермії;
- особливості оцінки свідомості та допомоги при черепно-мозковій травмі, субарахноїдальному крововиливі, менінгоенцефаліті;
- профілактика вторинного ушкодження мозку (контроль АТ, гіпоксії, гіперкапнії, гіпотермії, гіперглікемії).

Теми доповідей / рефератів (за наявністю):

- Практично-орієнтоване навчання як метод підвищення якості допомоги при зміні свідомості (доказова база 2020–2025);
- Порівняльна характеристика AVPU та Glasgow Coma Scale у швидкій оцінці свідомості;
- Роль оборотних причин (4Н/4Т) у зниженні летальності при коматозних станах.

3. Формування професійних вмінь та практичних навичок

- проведення первинного огляду за алгоритмом C-ABCDE з акцентом на оцінку свідомості (AVPU, GCS, зінична реакція, рухові порушення);
- швидке виявлення оборотних причин змін свідомості (гіпоглікемія, гіпоксія, гіпотензія, інсульт, отруєння) під час симуляції;
- надання допомоги при гіпоглікемічній комі (внутрішньовенне введення глюкози 40% 20–40 мл);
- купірування судом (бензодіазепіни, магнію сульфат при еклампсії);
- стабілізація при підозрі на інсульт (контроль АТ, глюкози, пероральний/внутрішньовенний доступ);
- надання допомоги при отруєнні (налоксон при опіоїдах, флумазеніл при бензодіазепінах);
- профілактика вторинного ушкодження мозку (оксигенація, підтримка АТ >90 мм рт.ст. систолічного, контроль температури);
- проведення дебрифінгу після симуляційного сценарію (аналіз дій, помилки, уроки, план покращення).

Під час заняття використовуються симуляційні сценарії з високореалістичними манекенами (SimMan, SimJunior), набори для глюкометрії, введення ліків, моніторинг SpO₂, АТ, GCS, професійні алгоритми та стандартизовані чек-листи оцінювання.

4. **Підведення підсумків:** аналіз правильності та послідовності виконання алгоритму ABCDE при зміні свідомості; обговорення типових помилок; оцінювання практичних навичок; зворотний зв'язок за результатами симуляційних сценаріїв та дебрифінгу.

Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. Медицина невідкладних станів: підручник / За ред. В. В. Лазоришина. – К.: Медицина, 2023 (оновлене видання 2025).
2. Неврологія та нейрохірургія: підручник / За ред. О. О. Швець. – Львів: ЛНМУ, 2024.
3. Наказ МОЗ України № 370 від 01.06.2009 «Про затвердження протоколів надання домедичної та екстреної медичної допомоги» (зі змінами 2025, розділи кома, судоми).

Додаткова:

1. European Resuscitation Council Guidelines 2025. Special Circumstances in Resuscitation (розділи Altered Mental Status та Coma).
2. Advanced Trauma Life Support (ATLS®) Student Course Manual, 11th ed. (2025) – Head Trauma та Disability chapters.
3. American Academy of Neurology Guidelines on Coma and Disorders of Consciousness (2023–2025 updates).

Електронні інформаційні ресурси:

1. <https://www.erc.edu> (ERC Guidelines 2025 – Special Circumstances: Altered Mental Status).
2. <https://www.facs.org/quality-programs/trauma/education/advanced-trauma-life-support> (ATLS 11th ed. – Disability та Head Trauma).

3. <https://moz.gov.ua> (Накази МОЗ України щодо невідкладної допомоги при зміні свідомості).